

Kőbányai János

Vajda Mihály (Misu)

(1935. február 10. – 2023. november 27.)

A nekrológnak – ez a műfajához tartozik – frissnek kell lennie. Aznap, legfeljebb másnap kell megjelennie, amikor a halál híre köztudottá válik. Akkor kell pontos érték- és hiányfelmérést elvégeznie, megfelelő érzelmi fölfűtöttséggel.

Ugyanis a halál híre is aktuális – mert másnap új események, új hírek, sőt: halálhírek hullámanak rá a közegre, közönségre, ahová a rettenetes újdonság becsapott, mint egy pusztító bomba.

De nehéz megfelelni ennek! Hiszen hetek, hónapok is beletelhetnek felfogni, hogy mit veszített el az „egy szál ember”. A barát, a munkatárs, az eszmék egy részében s az azonosságban vele egy húron játszó és pendülő.

Az email-dokumentációm szerint két napja, 2023. november 26-án váltottam Misuval levelet – aznap háromszor is, az utolsót délután hatkor. A Szimhat Tóra-i háborúról, valamint Jürgen Habermas ezzel kapcsolatos nyilatkozatáról. Arra kértem, hogy írjon a *Múlt és Jövő* gyors online mellékletébe róla – oda, ahol e sorok a cikke helyett először megjelentek – s különösen az azt követő, sajna lesújtó, diskurzusról. Megígérte, hogy teljesíti a feladatot, de „lassú munkás”.

(Első felindulásomban arra gondoltam – az ő élete is ezzel hosszabbodna, annyira mai hullámvású vizeken szörfözni –, hogy beidézem ebbe a nekrológba e-mail diskurzusunkat. Amiben fölpanaszoltam a Habermastól elhatárolódókra hajazó magyar influenszereket s fórumaikat, s amire oly vigasztaló csattanós választ adott utolsó nekem írott soraiban. Azonban ez is a halál tényének a kényszerű tudomásul vétele: nem tehetem. Az örököstől – szellemi társától –, Vajda Julitól kell engedélyt kérnem. Ezzel nem zaklatom ezekben az „aktuális” órákban, csak részvéteimet nyilvánítottam neki – szintén e-mailen Izraelből.)

Vajda Mihály először a közeli barátaim mentora volt, Turcsány Péteré és Demszky Gáboré, tőlük hallottam róla lelkenedezve, s nem kevés büszkeséggel, hogy szóba állt velük. Számomra a Heller Ágnessel való barátságom-szövetségem eredménye volt a vele épített kapcsolat. És a kapcsolatunk elmélyülése pedig az ő öröksége-pótlása. (Sok terünk között az egyik az volt, hogy a *Bicikliző majom* – benne ő az egyik jelentős szereplő – végső változatát kiigazító kommentárjaival adjuk közre.)

Fotó: Kőbányai János

88. születésnapján

gondolkodó, vagy inkább egy nagy generáció örökösei, folytatói, részletei kimunkálói voltak, így azt is érzékelem, hogy nekik nincsenek tanítványaik-folytatói. Ama „övodának” nincs látható teljesítménye, szellemi hatása. Ezt, ha más nem, mint szerkesztő – jaj micsoda slamasztikába hagyta, Misu, te is! – nagyon is felfogom. Miért nem hagytak maguk után tanítványokat, iskolát, folytatókat?

Ezt kielemezni érdekes diskurzus lehetne – noha semmi remény rá. Azt Heller Ágnes is elmondta, hogy nem véletlen: az Iskola tagjai valamennyien zsidók közül kerültek ki. S arra magam is rájöttem – szerkesztői rátekintés, tapasztalat folytán –, hogy milyen gyökeres különbség van azok között, akik, ha fiatalon is, de a *soá* előtt szocializálódtak, s akik utána. S ez a hiány – a maga diskurzushiányával – oly végzetesen megvilágítja a „sorstalanságba” hanyatló „kollektív” sorsunkat: a magyar zsidó történelmet.

A jó újságírónak – tanultam apámtól – semmit nem kell tudnia, csak azt, hogy kitől kérdezzen. De – ezt most apámmal sem tudom megvitatni sajna – mi van akkor, ha jó újságíró (szerkesztő) oly behatóan ismeri a közegét, hogy azt is tudja: nincs kitől kérdeznie-kérnie? (Tanácsot, véleményt – s persze kéziratot.)

Ez az állapot jött el Misu kidőlésével – egyszerre szimbolikus s egyszerre „mindennapi életet” meghatározó jelentéssel.

Jaj nekünk!

Modi'in, 2023. november 28.